

UNITÁRIUS

ÉRTESITŐ

VÁLASZÚTON

Az Amerikai Unitárius Társulat májusi nagygyűlésén Bostonban nevezetes fordulat történt. Az eddigi kipróbált vezetők mandátuma lejárt s helyükbe új emberek léptek, jórészt az ifjabb nemzedék köréből.

A régieket ismerjük. Tudjuk jól, hogy az ősi székely magyar unitárius egyházzal Erdélyben és a Csonkaországban igyekeztek fentartani a testvéries kapcsolatot. S amikor Jeremiás próféta jóslatai beteljesedtek mirajtunk, ők voltak az elsők, akik személyes látogatásaik és hivatalos kiküldetések rendjén szíves szóval vigasztalva, anyagi segítséget is nyújtottak s igyekeztek lelket verni a csüggedő hivek táborába.

Reméljük, hogy az új vezérkar Bostonból ebben az irányban is életjelt ad magáról. S az a megértő jó viszony, amely közöttünk eddig fönnállott, nem fog változást szenvedni.

Az új emberek nem folytatnak személyi harcot. Kicsinyes kritika nem az ő kenyérük. Elvi alapon állanak, mint ahogy elvi alapon végezte munkálatait az az évek óta működő „Értékelő Bizottság”, amely az ottani egyházi közállapotok reformját volt hivatva előkészíteni. Tanulmányaik eredményekönyv-alakban is megjelent. Annak főbb tételeit országszerte minden gyülekezet kebelében

megvitatták s úgy került az unitárius parlament itélőszéke elé, példát adva a higgadt bölcsesség szellemében mindazoknak, akik a szabadelvű egyházak jövő sorsát s messze-kiható erkölcsi erejét s az abból meríthető lelki áldásokat mindennél többre becsülik.

Az új vezérkar, Rev. Frederick May Eliot szentpáli lelkész afiával az élen, mérlegelve a modern kor által támasztott szociális szempontokat, bátrabb és kiterjedtebb propagandát hirdet. Vidéki központok létesítését célozza az eddigi bostoni centrális kormányzat mellett; ami természetesen nem zárja ki, hogy ezek mind ugyanazt a szent célt szolgálják, t. i. a mélyebb vallásos hit ápolását, s annak a földiek (humanistikus) és az égiek (theistikus) irányában egyaránt kész, önzetlen és komoly szolgálattételét. Nem imádják a betűt, de azért ragaszkodnak a Channing-féle hagyományokhoz; mert meg vannak róla győződve, hogyha Channing ma élne, ő is ott volna azok között, akik „régí fényénél új szövétneket gyujtanak...”

Amerikai Unitárius Testvéreink új korszak küszöbén állanak. (Unitarians face a New Age). Adja Isten, hogy nemes törekvéseiket óhajtott siker koronázza!

Józan Miklós.

Hol lakik a Krisztus?

(Anonymus —, XIV. század.)

Aki megismerte és magáévá tette Krisztus életét, ismeri és látja a Krisztust magát és ugyan-csak, aki nem vette át az Ő életét, hogyan ismer-hetné magát a Krisztust?

Aki hiszen az Úr Jézus Krisztusban, az arról is meg van győződve, hogy az Ő élete a legjobb, a legnemesebb élet az egész világon; aki pedig nem így gondolkozik, az nem is fog hinni Benne.

Amennyiben valaki Krisztus törvénye szerint él, Krisztus lakik őbenne; de ha nem törődik vele, Krisztus is eltávozik tőle. Mert ahol a krisztusi élet megnyilatkozik, ott van maga a Krisztus is; de ahol az Ő életét megtagadják, ott Ő sincs jelen.

Aki Krisztussal tart, elmondhatja Pál apos-tollal: „Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus.”

Es hát a legjobb és legnemesebb Élet, mert aki így él, annál ott lakik maga a Teremtő is a maga végtelen jóságával. És lehet-e ennél több, jobb és boldogabb élet?

Amikor az engedelmségről, az új emberről, az igaz Világosságról, a tökéletes Szeretetről, vagy Krisztus életéről beszélünk, mindezek alatt ugyan-ast értjük. Ahol az egyik megvan, ott a többinek is meg kell lennie: ahol pedig csak az egyik is hiányzik, valamennyi elmarad, mert lényegében és igazság szerint ezek mind egy és ugyanazon élet-elvet példásznak.

Akarsz-e hát a Krisztusban újjászületni? Ragaszkodj teljes erődből ahhoz, ami Ővele egyesít: ami pedig gátja volna a Vele való lelki közösségnek, annak még a gondolatát is tartsd távol magadtól.

P. b.

SZERETETÜNNEP

Anyám!

A Mária Valéria-utcai elemi iskola „anyák-napi” ünnepé-lyén, 1937. május hó 9-én az Iparegyletben elmondotta:
Bíró Lajos unitárius lelkész.

Van egy szó a földön, amelynek értelme, jelentése nem változott meg ezer, meg ezer év óta.

Van egy drága szó a világon, amely min-denki számára ugyanazt jelenti, egy édes szó, amely nem jelent mást szegény embernek, mint gazdagnak... egy áldott szó, amelyet egy ideig — néha sokáig — mosollyal ejt ki ajkunk, — később és azután örökre csak könnyel...

Ezt az egyetlen szót csendben, áhitattal, Istenre gondolva volna csak szabad kiejtenünk, mert a legszebb magyar szó, a legédesebb, a leg-bánatosabb, de a legboldogabb szó: anyám!

Nem gondoltak-e arra önök, kedves testvé-reim, hogy milyen különös lény is az, akit ez az egyszerű szó jelent nekünk: anyám?!... A gyer-meke mondja mindig ezt egy asszonynak: anyám és ha egy koldus mondja: anyám, vagy egy mi-niszter mondja egy asszonynak: anyám, — a két asszony között nincs különbség. Egyik nem elő-kelebb, mint a másik, mert mind a kettő egyet és egyenlőt jelent, ezt jelenti: anyám. De rangban mindenkinél feljebb áll. Lehet egy anyának a fia egy állam elnöke, egy ország feje, királya... rangban egy fokkal mindig feljebb áll a fiúnál az, aki előtt alázatosan meghajlik fején a királyi ko-ronával a fiú és ezt mondja: anyám.

*

Van egy asszony a földön, a legszebb, leg-jobb, legdrágább asszony minden asszonyok között a világon, az, akinek ezt mondjuk: anyám.

Akinek van, nem is tudja, hogy milyen nagy kincsnek a birtokosa, hogy van, akinek ezt mond-hatja: anyám, Akinek van, az nem tudja, miye van. Csak akinek sohasem volt, csak azt tudja, hogy milyen nagy kincsnek a neve e szó: anyám.

Egy iskolában egy tanár 30 növendékének iskolai dolgozatul ezt a címet adta: Az otthonunk és anyám. — 29 növendék dolgozata semmi külö-nöset nem tartalmazott. Sablonos mondatok voltak mindenikben: amikor elindulok iskolába, megcsókol az anyám... ilyenek voltak bennük. A harmincadik dolgozat azonban egészen más volt. Csupa vágyó-dás valaki után és gyöngéd figyelmesség, hűséges engedelmség valakivel szemben, egy remegő szív könnyes áhitozása, vágya és gyöngédsége azzal szemben, akit ez a szó jelent: anyám. Megható dolgozat volt. Egy árva fiú dolgozata. Ő tudta igazán, mit jelent ez a szó: anyám... pedig neki fájdalmat és könnyet jelentett, mert neki sohasem volt, akinek ezt mondhatta: anyám.

Kit is jelent ez a szó: anyám? Ki az édes-anyám? Mindenki azt felelhetné: Egy asszony, akit azelőtt nem ismertem. Egy idegen asszony, aki előttünk érkezett ide és várt reánk. Egy ismeretlen asszony, akit azelőtt sohasem láttunk, nem tudtunk róla semmit és — mégsem féltünk tőle.

Milyen különös is az, hogy amikor még bölcsőben feküdtünk és nem nőtt még ki a fogunk, az életről semmit sem tudtunk, boldogan csak tejet ittunk, egy asszony ült az ágyunk mellett, féltő gonddal vigyázva ránk, elringatott lágy altató dal-lal, egy asszony: az édes anyánk. Így találkoztunk

vele... Tehetetlenül ki voltunk szolgáltatva neki, bármit tehetett volna velünk, — pólyás korunkban még tiltakozni sem tudunk semmi ellen... és ez az asszony, akit senki nem szerződttetett hozzánk, sem rendőrt nem állítottak melléje, hogy ellenőrizze; ez az asszony mégis gondozott ingyen bennünket... Hogy lehet?...

Ugy, hogy Isten küldötte őt: *Isten követje az édesanyánk*. Isten nem kötött szerződést vele és nem adott rendőrt melléje, csak tele öntötte a szivét szeretettel Isten, — a saját lelkével, — és elküldötte hozzánk, értünk, nekünk...

Ezért szeret mindenkinél jobban az édesanyánk. Ezért tud sírni és halálos fáradtan is virasztani értünk... ez az asszony, aki Istentől jött hozzánk és elvállalta, hogy más öröme ne legyen, mint a könnyei, meg a bánata és sírjon még örömeben is. És szeressen, úgylis, ha jók vagyunk és ha rosszak... akkor is szeressen. Ezért merte rábízni életünket Isten. Így lett anyánk, hogy szeret... mert ha nem szeret, — hiába hozta e világba életünket, — nem anyánk...

*

Templomomban már elbeszéltem egyszer. A tél elején, amikor még olyan jól esik, akármilyen kis meleg verőfény... egy ilyen verőfényes szép téli napon, mentem az utcán. Az utca tulsó járdáján egy kis gyermek vezetett egy még kisebbet. A kisebbik gyermek keserves sírással töltötte meg az utcát; folyton kiáltott valamit. Az emberek a kapukba siettek, vagy kihajoltak az ablakon, de nem láttak mást, mint hogy egy kisgyermek vezet kezénél fogva egy még kisebbet és az keservesen sír. Átugrottam az árkon, mert nem lehetett azt a keserves sírást elbirni és átmentem hozzájuk. Akkor láttam, hogy a kisiú olyan kicsi, hogy jóformán még beszélni sem tud. Csak egy szót tud — és azt az egy szót sírja szívzaggató fájdalommal: anyám. Megkérdeztem a nagyobbik gyermeket: Miért sír ez a kisiú? Azért, — felelte, — mert anyukánál voltunk. Itt dolgozik egy üzemben, ahol nem lehet egész nap maradni. Most hazaviszem, de mindig anyukához akar menni. Amíg a nagyobbik ezt elmondta, a kisebbik azalatt is szivetpő keservesen jajgatta: anyám, anyám. Tudom, hogy a kisgyermeknél majd minden bánatra vigasz egy kis cukor. Megpróbáltam. Bevittem a közeli boltba, cukrot vettem neki... egy szemet a szájába tettem... de hiába. Két kis ajka nem fogta a cukrot, csak egyre ezt sírta: anyám. — Akkor láttam, hogy ennek a kisiúnak az egész világ: egy asszony, akinek ő azt mondja: anyám. Hiába volt tele, jóleső napfényel a téli utca... színes, piros papirokkal, cukorkákkal a kirakatok;

neki semmi sem volt szép, mert neki csak egy szép van, egy boldogság van, egy élet, egy öröm van a világon: egy asszony, aki föléje hajlik és megcsókolja, mikor ezt mondja neki: anyám.

Másik történet egy nagy fiúról szól. Állást kapott és boldogan indult állását elfoglalni. Barátai nagy vacsorát rendeznek tiszteletére... az állomásra kísérik és mosolyogva búcsúznak tőle barátai és a menyasszonya... Csak egy asszony kíséri ki sírva: az édesanyja.

Aztán évek telnek. Isten tudja, hogy mi történt. Oda lett az állás és a fiú idegen városban, összetört szívvél nyomorog. Ez a hír járja róla, itthon... Egyszer aztán haza indul, — hátha — akik oly nagyon szerették, — segítenek rajta. Barátait kereste legelőbb... hűvösen fogadták, vagy nem emlékeztek rája... Menyasszonya, másnak a jegyese. Senki sem várta. A házuk felé indul... kis mécses lángjánál egy asszony sír és imádkozik a fiáért... Csak az édesanyja várta...

*

Különös asszony az édesanyánk. Mikor megfürösztött és tiszta ágyba tett s letettük fejünket arra a párnára, amelyet az ő keze símitott puhára... volt-e azóta nagyobb boldogságunk?

Miért volt olyan jó minden, amit ő készített nekünk?... Lehetünk, — mióta hazulról elkerültünk, — sok előkelő ebédnek, asztalnak vendégei, sok földi jóban lehet részünk, de olyan jóízűt, mint az édesanyánk főzött, sehol nem eszünk. Miért? Mert titka van annak. Mikor ebédet készített, ránk gondolt a szive melegen, — aztán, mikor már tűzre tette a felvágott húst és mindent, ami az ebédhez kellett, akkor, — még kezében volt a kés, — csendesen a keblébe nyúlt és egy kis darabot titkon a szivéből levágott... a szivét is mindig belefőzte... ezért volt olyan felejthetetlenül jóízű ebédje... Ezt addig teszi, csinálja így az édesanyánk, amíg egyszer elfogy a szive... És ekkor, — meghal az anyánk. Visszamegy abba az Örök Országba, ahonnan Isten szeretetével lejárnak az anyák a földre.

Sokáig nem tudjuk mi, hogy ki az anyánk, csak amikor már mult időben beszélünk róla... mikor otthon minden bútor helyén van mint régen, csak ő hiányzik otthonunkból: az anyánk... Csak amikor elveszítjük őt ebből a világból... csak akkor tudjuk meg igazán, hogy ki volt az a drága fehérhajú asszony, akit Isten küldött nekünk s akit, míg itt járt a földön, a szivünk így szólított: anyám.

„Unitárius Értesítő” legközelebbi száma szeptember hóban jelenik meg.

Ki volt nekünk Balázs Ferenc?

Tordától nyolc kilométerre, a Tordahasadék sziklái és az Aranyosvölgye között, Mészkö falu domboldalán áll egy ősi erdélyi stílusú, meredek-tetejű, fából épült tágas, napfényes új ház, az unitárius paplak. Ablakából el lehet látni Tordáig s másfelől, a kedvesen kanyargó Aranyos partján az erdős hegyoldalak tövében épült falvakig.

Mikor én ebben a házban jártam, a falvak még nem voltak bevakolva, arra már nem futotta pénz. Butor sem volt benne, csak összeácsolt fekvőhelyek, polcok, asztalok. De a polcokon az angol tudástár testes kötetei, Európavevő rádió, a falakon indiai szőnyeg, kínai metszet, aranyos-széki cserepek.

Ez volt Balázs Ferenc otthona. Akár élete szimbólumának is vehetjük. Ami az épületben állandó, általa alkotott, nemzedékről-nemzedékre szálló: az erdélyi, — a falak közt élő szellemiség a világ távoli hangjaira is szomjas s a szépség jegyében megfér egymás mellett a székely és a hindu szöttek. De az átlagember egészséges önzése, legegyszerűbb kényelmi berendezése is hiányzott életéből és otthonából egyaránt.

Ki volt Balázs Ferenc, a most elhunyt fiatal erdélyi apostol? Ma még nem tudnak róla elegendő s szükséges, hogy életét és törekvéseit ismertessük. De eljön az idő, mikor egyénisége épp oly tisztán fog tündökölni a magyarság öntudatában, mint Széchenyié és Petőfié.

Miért említem ép kettőjüket, a társadalom-újítót és a költőt? Balázs Ferenc egyénisége — bár egészen eredeti, senkihez sem hasonló, — őket idézi. Világlátottsága, a magyarság gazdasági és társadalmi talpraállásáért végzett gyakorlati munkája Széchenyire emlékeztet, — lobogóan-égő, halált-megvető, igazságért küzdő ifjúsága s könyveiben felcsendülő tiszta, eleven költőiessége Petőfire. Mint Petőfi, ő is életét áldozta azért amiben hitt.

Ki volt Balázs Ferenc? Dióhéjban összefoglalva: szegény székely ifjú, aki maga erejéből bejárja a kerek világot, hogy az emberiség közös, igaz törekvéseit megismerje. Világkörüli útja megérleli azt az elhatározását, hogy egy erdélyi faluban, megfeszített erővel, új életet teremtsen. Látszólag kevésre, voltaképpen a legnagyobbra vállalkozott: felébreszteni az emberekben az életükért való felelősségérzetet s a maguk erejéből fakadó társadalmi újjászületés hitét. Meghalt most, májusban, az öt évig tartó utazás tengernyi nélkülözése

és a hatesztendei falumunka erőfeszítése következtében, tüdőbajban.

Az orvosok már évekkal ezelőtt szemébe mondták, ha nem kiméli magát, meg fog halni. Nem kimélte magát. Mintha életével akarta volna megváltani a falut, tudva, hogy a kortárs szava sohasem oly hathatós, mint akit a halál történelmi távlatba emel.

Ma, mikor műve, a Vidékfejlesztő Szövetkezet él és fejlődik, különösen érdekes visszatekinteni az utra, melyen eszméi kikristályosodásához eljutott.

A Vidékfejlesztő Szövetkezet abban különbözik más termelési és fogyasztási szövetkezetektől, hogy nemcsak az emberek gazdasági érdekközösségén alapul. A nép anyagi megerősödését elsősorban szemelőtt tartja, de a vidékben rejlő sokoldalú lehetőségek kifejlesztése is feladatai közé tartozik. Balázs Ferenc abból indult ki, hogy a nép nem képes még nagy egységekben, országos, vagy világgraszoló tervekben gondolkodni, közvetlen környezetével azonban ösztönösen érzi sorsközösségét. A Vidékfejlesztő Szövetkezet ezt a természetes közösségi érzést fejleszti az egymás iránti felelősségérzet gyakorlati mozgatóerejévé.

A falu, mint eszményi emberi település, Hollandia egészséges, békés vidéki életének megismerésével kerül érdeklődése központjába. London zsufolt nyomortanyái után, ahol a *tömeg belső megújulása, a szegényréteg lelki edzése* érdekében semmi sem történik s a segítséget legfeljebb munkásvezéreitől várja a szabadidejét fel nem használó tömeg: Hollandia jóságos öntudata követendő példaként tűnik fel előtte. Világkörüli útjában mindent aszerint mérlegel, átültethető-e Erdély talajába? „A mindenség iramánál sebesebbre csigázott“ amerikai életben meglátja a hibákat, de a vidéki nyilvános könyvtárak gazdaságát be szive-sen hozná át Erdélybe! S a fizetésért végzett testi munka társadalmi megbecsülése, a *belső fogyasztásra szánt termelés, a rugalmas újratekés-sék sikere, új és új vonásokkal gazdagítják társadalomformáló terveit.* Egy valamiről azonban fájón állapítja meg, hogy az amerikaiak el nem sajátítható helyzeti előnye: Amerikában az embernek nem emberek csalafintaságával kell megküzdeniök, hanem e gyanakvásra, kishitűségre nevelő harc helyett az anyaggal, földdel, acéllal, villamossággal kell megvívniök, őket tehát hűségese munka után nem érheti csalódás.

Erdélyi falumunkája épül benne, akkor is, mikor a csendestengeri hajón egy dán tanítóval beszélget a dán népfőiskoláról, — az itthoni gazdasági életre gondol, mikor Japánban tanulmányozza,

mint szolgálta ki inaséveit a japáni a nyugati iparvállalatok Japánban alapított fiókjainál s mint buktatta meg aztán sorra az idegen tőkéseket saját gyáraival, — de legnagyobb benyomást talán *Kagawa* gyakorolt rá, a japáni földmives-szövetkezetek megszervezője. Különösen elgondolkoztatja *Kagawa* tisztánlátása, mely a megszokott régi keretektől az új szervezethez fokozatosan vezeti át a népet. „*Ő futni tudott volna, de lépésben haladt, hogy a testvéreivel együtt haladhasson s őket az uton segíthesse.*“

A kínai művészetet, épp úgy, mint a földkerekség többi szépségeit, meglátja, érti s méltányolja, de sem a természet, sem a hétköznapi érdekességek mulatságos megfigyelése nem téríti el céljától, hogy a szellemi és lelki élet mélyén folyó társadalmi átalakulás folyamatát keresse mindenütt.

Indiában több napot tölt Gandhinál s húzamosabb időt Rabindranath Tagorenál. Itt is Erdély jár az eszébe. Gandhi mozgalmában meglátja a tévedést, hogy az igazság becsületes, de merev, egyoldalú követelgetése mellett elfelejtkezik a nép tényleges, *alulról történő*, gyakorlati felemeléséről, *Rabindranath Tagorenál* viszont újjongó örömmel töltik el a költő *falufejlesztő iskolái*, melyek egyre szélesebb körre terjednek ki.

Miután bejárta a kerek világot, Mészkon telepedett le, mint unitárius pap. Idehozta amerikai feleségét s itt telt öröme szőke kislányában, Enikőben. A falu azonban betölti minden idejét. Élete a régivágásu, nyugodt falusi lelkészek életmódjának szakasztott ellentéte. Folyton szervez, cséplőgépet vétet szövetségi alapon, régi írásokból az ősi, közösségi földbérlet egészséges megoldásait kutatja, újjáépíti keze munkájával az Árpádkori templomot s a kicsinek bizonyult iskolát. Tejszövetkezetet indít s még számos elindulásnak veti el a magját.

Az elvetett mag azonban nem csirázik oly lázasan, amint ő szeretné. A népfőiskola harmadik évében az ifjak váratlanul szinműelőadást követelnek, — a hívek értetlenek a rohamosan ontott tervekkel szemben s bár a téli esték szép, meleg, közös megnyilatkozásokra bírják a falut, az irigység, kicsinyesség, meg-nem értés sok eszméjét elhalasztásra ítéli. Ő be is látja, hogy tulsokat követelt a néptől, a változást máról-holnapra akarta s talán természetes is, hogy az ujnak ellenszegül a nép, mielőtt a kipróbáltat feladná. Egyedül a gyermekekben van zavartalan öröme, akiknek könyvtárát, kis szövetségi szellemi közösségét egészen a maga kedvére alakítja.

Évek múlva azonban váratlan meglepetés éri:

a csira kikelt. Szervezései, melyeket először türelmetlen mőhősággal, később megértőbben kezdeményezett, öt-hat év múlva, mint a nép valóságos akarata jelentkezett. A „Vidékfejlesztő Szövetkezet“ megszületett.

Világjárása s falumunkája közötti évben így irt Balázs Ferenc:

„Magamban hordozom Isten tüzét, szüntelen buzgólkodván az ő utain, — székely ember, Istennek viselőse. Most és halálom órájáig úgy legyen!“

Ugy lett!

Sz. Weress Jolán.

MAI KÉRDÉSEK

A vallási türelem szózata.

(Zweig István: *Harc egy gondolat körül.*)

A mai mérgezgázgyártó, fegyverkovácsoló hadseregfejlesztő, háborúra készülő világban, mikor a nemzetek, felekezetek és társadalmi szervezetek csak a maguk külön érdekeit tekintik, mikor az egyetemes emberszeretet eszméje csak a háború előtti boldog idők édes emléke, mikor az emberiség jó nagy része üres, közömbös szívvel megy el a szenvedő, összetiprott, megalázott lelkek mellett s még tökéletesen el nem pusztult lelkiismeretének kínos alkalmatlankodását a testvérgyilkos Kain eme szavaival temeti el: Avagy őrzője vagyok-e én az én atyámfiának: valósággal egy új evangéliumi szózatként hat Zweig Istvánnak: *Harc egy gondolat körül* című műve, melyet magyar nyelven Balassa József kitűnő fordításában olvashatunk. Zweig István méltán sorakozik napjaink legnagyobb írói közé. Mint költő kezdte pályáját, mint regényíró folytatta és mint a regényes életrajz egyik legnagyobb és legsikeresebb képviselője ragadja magával az olvasók ezreit. Lélekelemzése oly meglepően mély és érdekes, oly magával ragadó, színes stílusban van megírva, hogy a könyveit nem tudjuk letenni addig, amíg végig nem olvastuk.

Az ismertetésünk tárgya a reformáció idejéből való. Castello Sebestyén és Kálvin János küzdelmét adja elő. Ebben a hareban tekintélyes része van a Servét Mihály elítélésének is, mert Castello lelkének teljes felháborodásával tiltakozik a „vallási gyilkosság“ ellen s küzdelmes, de férfias életének minden erejét, nagy lelkének minden lángolását hareba állítja a lelkek fölött való zsarnokság, diktatúra, elnyomás, rideg dogmatizmus és uralkodni vágyó önzés ellen. De nemcsak kritizál, hanem tanúbizonyságot tesz a protestáns szabadelvűség,

vallási türelem és lelkiismereti szabadság felsőbbrendűsége mellett! Természetesen, midőn idevonatkozó elveinek kifejezést ad, nem fősvénykedik a Kálvinra vonatkozó erős kritikával szem. Ebből a szempontból csakugyan feszélyezve érezzük is magunkat, mert nem szeretnők, ha kálvinista testvéreink és közöttünk újra megisméltődnék az irodalmi hare és rossz hangulat, amely néhai Simén Domokos Tollin Henrik: Servét Mihály jellemrajza magyar fordítása, Kanyaró Ferenc: Az Unitáriusok Magyarországon, Az Unitárius történetírás és Kálvinortodoxia című műveivel kapcsolatban az irodalomban a protestánsok egymásközti életében megjelent. A történelem mindenkit és mindent megbírál és megrostál. Kálvin igazi nagy ember volt, de rája is talál az a közmondás, hogy nagy fának nagy az árnyéka. Az isteni gondviselesnek azonban mindennel megvan a célja. Éppen eme szervező erő, a társadalmi egységesítés fanatikusa mellett kellett megnyilatkoznia a vallási türelem, a vallásszabadság, a lelkiismereti felelősség, az ember és élet szeretete magasabbrendű eszményének. Különbzen azt el kell ismerni, hogy Zweig István a reformációban csak a humanistákat szereti és méltányolja igazán. Valóban megborxad a puritánizmus ridegségétől. Stuart Máriáról irt nagyszerű könyvében a skót puritánizmust és e mozgalom vezérét, Knox Jánost éppen olyan rideg kritikával illeti, mint Kálvin Jánost és rendszerét, életét és munkásságát. Servét Mihályt sem értékeli teljesen. Ugy látzik, áldozatul esett azoknak a munkáknak, melyek Servétről ellenséges hangon szólnak. Servétet mindenképpen közepes embernek mondja, aki spanyol grandezával lépett föl a teológusok között. Pedig hát éppen Zweig szive szerinti volt ez a félreértett spanyol. Spanyol vérmérsékletének minden erejével, szines képzelőtehetségének nagy hatalmával egy vidám, derűs világnézettel, teljes vallásos reformációt óhajtott létesíteni, éppen mint Erazmus és a többi humanisták. Azonban gyökeres reformációja miatt, szentháromságellenes tanaiért kiesett a reformáció vezéreinek méltányoló elismeréséből s ma is aránylag kevesen vannak, akik igazán méltatják. Pedig hát a híres orvos, a vérkeringés felfedezője, akinek a párisi egyetem orvosi fakultása a mellszobrát megkészítette, az összehasonlító földrajz megalapítója, Ptolemaios munkájának a kiadója, a híres csillagász, a Biblia igazi tanulmányozója, aki alig 20 éves korában már megállapítja, hogy a szenthárom-

ság a Bibliában nem található meg, akinek Kálvin egyházának késői tagjai 1903-ban a kivégzés helyén, a Champel mezőn emlékszobrot állítottak föl: még nem lehetett mindenképpen közepes ember. Ezt a kérdést Zweig elmulasztotta részletes tanulmány tárgyává tenni. Ellenben egy másik szentháromságellenes reformátorban, Ochino Bernátban, a pápa volt gyónatójában fölismeri a humanista tudóst, aki a Kálvin miatti üldöztetés következtében Csehországban nyomorultul elpusztul.

Van még egy másik kérdés is, amiben Zweiggal nem tudunk egyetérteni. Midőn lerajzolja Kálvin askétizmusát, felesége halála után való nemesak nőtlen, de teljes nő nélkül való életét, betegeskedését az önmegtartóztatással hozza kapcsolatba. Ez olyan túlzás, ami bátran elmaradhatott volna. A kolikának, epekőnek s más hasonló betegségeknek, melyek a genfi nagy reformátort annyira kínozták, semmi köze sincs a sexualitás ki- vagy ki nem elégítéséhez. Ugyancsak bántó megjegyzés, midőn a kálvini askétizmussal szemben az élet megbecsülése és szerelme védelmére felhossa Zwingli Ulrikról azt, hogy fiatal korában törvénytelen gyermeke maradt; Lutherről pedig azt a rája annyira nem találó mondást: „Ha a feleség nem akar, akar a szolgáló“. Nézetünk szerint a humanista mozgalom, ha a keresztény vallással és erkölccsel barátságban akar maradni, ilyen „derült“ „vidám“ területekre nem sikulhat át. Az élet derűje nem a sexualitás korlátlan kiélésében van, hanem a tudomány, művészet, természet szépségeinek megismerésében, a társadalmi élet alkotó munkája által nyújtott meglegedésben és a társas örömök nemes egyszerűségében.

Ezzel be is fejeztük nézetkülönbségünket e nagyszerű könyvvel szemben. A könyv többi tételeiben valósággal a lelkiismereti szabadság valódi himnusza. Kövessük a könyvet, hogy tisztában lehessünk gondolatmenetével. A bevezető cikkben jellemzi Castellio föllépésének jelentőségét, harcának kilátástalanságát és nemesességét. Aztán Kálvin fellépését adja elő. Kálvin már 26 éves korában elérte fejlődésének teljességét. „Éppen úgy, mint Marx vagy Schopenhauer, minden tapasztalatot megelőzően logikusan meggondolta és átgondolta világnézetét; a későbbi évek feladata csak az, hogy megvalósítsa szervező eszméjét. Nem változtat egy jelentős szót sem, elsősorban önmagát nem, nem hátrál és senki felé nem tesz egy lépést sem. Az ilyen embert csak össze lehet zúzni, vagy rajta összehúzódni. Minden közepes érze-

lem mellette vagy ellene hiábavaló. Csak aközött lehet választani: megtagadni őt, vagy teljesen meghódolni előtte.“ Ezzel a jellemző sorokkal mutatja be Kálvint. Majd elmondja röviden, hogy Genf reformátora: Farel miképpen nyeri meg őt Genf számára. Farel ugyanis nagyszerű képességekkel rendelkezett a katolicizmus összetörésére, de nem érzett elegendő erőt az új vallás és egyház megszervezésére. A szervező erőt fölfedezte Kálvinban, az Institutió szerzőjében, akinek ő engedelmes szolgája lett egész életében.

A genfi tanács 1536 szeptember hó 5-én Farel javaslatára Kálvint a szentírás magyarázójául alkalmazza. A jámbor genfiak nem olvasták az Institutiót, ahol Kálvin többek között a prédikátorok jogairól a következőket írja: „Mivel ők az isteni szó sáfárjai és hirdetői, mindent merészelnük kell és e világ minden nagyjait és hatalmasait kényszeríteniük kell, hogy fejet hajtsanak Isten felsége előtt és neki szolgáljanak. Parancsolnak mindenkinek a legfelsőbbektől a legalacsonyabbig, kötelesek Isten parancsainak érvényt szerezni és a sátán országát elpusztítani, a bárányokat kimélni és a farkasokat kipusztítani, a szófogadókat inteni és oktatni, az ellenkezőket bevádolni és megsemmisíteni. Ők oldhatnak és köthetnek, villámot és menydörgést szórhatnak, de mindezt Isten szavának megfelelően.“ A genfiak azon veszik észre magukat, hogy teljesen diktatura alá jutottak. Kálvin nem elégszik meg azzal, hogy a prédikációját meghallgatják, azt meg is tartatja. Kátéját a lakósoknak meg kell tanulni, az urvaesortól a rendeleteitől eltérőket eltiltja, minden vigalmat eltilt s figyelme kiterjed a ruházkodásra is. A genfiak rövid időre összeszedik magukat. Kálvint elüldözik, hogy később visszahívják, mikor aztán Kálvin és a kálvinizmusnak ez a puritán formája több, mint 200 esztendőre rányomja bélyegét e valamikor életvidám délfrancia városra.

Természetesen Kálvinnak voltak mindig ellenfelei, de azok nem voltak megszervezve. A lelkükben titokban katolikusok és a régi jogaik semmibevétele miatt duzzogó patriciusok nem szívesen kötöttek szövetséget a részegeskedőkkel, a libertinusokkal s így Kálvin erős és okos szervezete biztos kézzel uralkodott a szervezetlen nagyobb tömeg fölött. Ez különben minden diktatura természete. Pedig Kálvin ellen nem egyszer tört a jogos elégedetlenség. 1542—1545-ig pestisjárvány dühöngött Genfben. Kálvin és a vezető papság megtagadja a betegek látogató-

sát, holott azelőtt büntetés terhe alatt megparancsolták, hogy a betegek kötelesek három nap alatt papot hivatni. Ellenben megtették azt, hogy egy néhány éhenkórászt elfogtak s addig kinozták, amíg be nem vallották, hogy ők hozták a városba a pestist oly módon, hogy az ördög ürülékeiből készült kenőccsel bekenték a kilincset. Hiába volt Kálvinnal szemben meg az elégedetlenség, a népre kényszerített fegyelem sokkal erősebb volt, a terror sokkal nagyobb volt, semhogy vele szembe lehetett volna állani.

Egy ember volt csak, aki a siker, a győzelem minden reménye nélkül vele szembeszállt, Castello Sebestyén, egy komoly humanista, aki a tudomány szempontjából a XVI. század legnagyobbjai közé számítható. Mégis, mily keveset tudott eddig erről az igazi evangéliumi lelkületű humanistáról a világ. Az egyháztörténelmi könyvek vagy elhallgatják, vagy pedig csak néhány közömbös sort irnak róla. A Pallas Nagy Lexikon pedig mindössze néhány sorral emlékszik meg róla. Pedig ez az egyszerű genfi rektor szembeszáll Genf hatalmas úrával: a diktátor Kálvinnal. Tudja, hogy küzdelme egyelőre sikertelen. Ő maga azt mondja, a szunyog az elefánt ellen.

Az összeütközés Castello és Kálvin között onnan származott, hogy Castello hozzáfogott a Bibliának latin és francia nyelvre való lefordításához. Kálvin ezt rossz néven veszi. Castello hajlandó Kálvinnal, mint tudóssal megbeszélni a vitás kérdéseket, de Kálvin ezt nevetségesnek tartja. Ő magával egyenrangut nem tűr, csak olyat, aki neki teljesen meghódol. Miután a magistratus Castelliot prédikátornak választja Genf egyik templomába, Kálvin ezt a választást megsemmisíti, Castelliot végtelen nagy nyomornak teszi ki, de midőn látja, hogy a feddhetetlen jellemű Castello nyomora miatt a közvélemény ellene fordul, maga jár közbe, hogy a Bázelen levő egyetemen, mint lector alkalmazást nyerjen. Ez az éjjel-nappal munkáló, a mindennapi kenyérben is hiányt szenvedő tudós a lelkiismereti szabadság érdekében dolgozik a sok szenvedés miatt korán (46 éves korában) bekövetkezett haláláig.

Castello fellépésének másik kiváló oka volt Servét bebörtönözése és elítéltetése. Castello teljes lélekkel tiltakozik az ellen, hogy egy embert, egy tanért, még ha téves is az a tan, el lehessen ítélni. Zweig István pedig komoly tanulmányt készített annak az állításnak a megcáfolására, hogy Servét megégetése nem egy embernek, Kálvinnak a tette, hanem a

XVI. század türelmetlen szelleméé. Kimutatja, helyesebben annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy az inkuizióknak Kálvin jelentette fel Servétet. Genf városában egyedül Kálvin ismerte fel a menekült, ő fogatta el, az ő befolyására vetette sötét, kínos börtönre a tanács; az ő titkára lépett fel vádlóul Servéttel szemben, később pedig maga vádolta és mindent megtett, hogy az ítélet a legsúlyosabb legyen. Zweig szerint Kálvin valósággal becsüvényt érzett az iránt, hogy Servétet ő végeztesse ki s ne a katolikus inkuizió, amely kiadását kérte, mert egy „eretnek“ kisiklott a kezei közül s most ennek kivégzésével tekintélyét, hatalmát vélte visszaállítani.

A Servét kivégzése azonban nem emelte Kálvin tekintélyét. A genfi törvények szerint Servétet nem lett volna szabad letartóztatni, mert azon a területen semmiféle vétséget nem követett el. Legfőbb a köztársaság területéről kiutasíthatók volna. A szomszédos kantónok pedig csak határozatlanul nyilatkoztak az eretnek-üldözés ellen. Az eretneket meg kell büntetni, de a halálos ítéletről hallgatnak. Luther csak a zendülő, társadalmat felforgató tulzókkal szemben tartja megengedhetőnek a szigorubb megtorlást. Kálvin tehát védekezik. Védekezése azonban meggyőző erő nélkül való. Annál erősebb a Castellio vádja, aki a lelkiismeretszabadság, a szabadelvűség és vallási türelem magasztos elve mellett lándzsát tör s oly nemes gondolkozásról tesz tanubizonyságot, amely Európa szellemvilágában csak jóval később nyer polgárjogot. A könyv további részében Castellio műveinek jelentőségét méltatja s megemlíti, miként érvényesültek azok a holland remonstránsoknál.

Nagy örömmel olvastuk el és adtuk számot erről a kitünően megírt könyvről. A benne kifejtett eszme előttünk egyáltalán nem új, legfőbb a beállítás ujszerű, mert a mi unitárius elődeink szenvedő hősei voltak annak az eszmének, amelyért Castellio küzdött s amelyről Zweig István oly ragyogó művet írt.

Ugy érezzük, hogy a vallási és politikai szabadság eszméje a Castellio szenvedéseiből, a Servétek hamvaiból a mai diktaturás, elfogult, szeretetnélküli öldöklő világban ujjászületik és a régi, rettenthetetlen bátorsággal vágja a szemébe a zsarnokság, elnyomatás, a különvonulás és embertelenség minden alakulatának: hatalmatok napjai megvannak számlálva. Aki fegyvert fog, fegyverrel vész el. Amit fegyver tart fenn, a másik fegyver összerombolhatja.

Csak az örök és állandó, ami igazságon, a lelkiismeretszabadságon épül fel, ami a szereteten alapszik, ami emberies . . .

Bencsédi Pál.

JÖVŐ UTJAIN

Unitárius konferencia

Magyarkut június 26—július 1.

Ezelőtt öv évvel, 1933-ban tartotta a konferenciás tábor első táborozását Dunabogdányban, a Duna mellett. A következő évben Nógrádverőcén tartott táborozása alkalmával vitéz dr. Nyiredy Géza testvérünknek „Mult és ma ifjúsága“ című mindnyájunk lelkébe markoló előadása alatt feltámadt az a gondolat, hogy földet szerezzünk az ifjúság lába alá, ahová az élet harcái közben „megpihenni, megnyugodni“ elvonuljon. A név is megszületett: „Szentábrahámi Mihály Pihenő“. Azután megkezdettük a gyűjtést, gurultak a pengők és fillérek a szent célra, mindenki adott, aki érezte, hogy hivatása van itt, a csonka hazában az unitárius eszmének és hogy nekünk is bele kell kapcsolódnunk a tiszta, önzetlen, igaz, békés és így krisztusi szociális munkába. A konferenciás tábor mellé állott a budapesti unitárius egyházközség vezetősége. Csonka hazánk egyik legszebb vidékén, nem messze a fővárostól, a Nógrádverőce melletti Magyarkúton, erdős vidéken szemben a magyarkúti áldott vizű forrással. Ezt a szép fekvésű területet boldog emlékű herceg Odescalchi Artur kepe alapja összegén szerezték meg. Ezzel sem elégedett meg az egyházközség vezetősége Kelemen Béla gondnokkal az élén, hanem fel is építette részben a gyűjtésből összegyűlt összeg felhasználásával a pihenőt két oldal hálóteremmel és középen egy nagy teremmel és egy különálló gazdasági épülettel s egyuttal a Perczelné Kozma Flóra lányegyesület is felépítette a maga otthonát saját költségén. Az idei évben tartja az unitárius vallásközönség első ízben saját földjén a nyári konferenciás táborot.

Ezért még nagyobb lelkesedéssel és még nagyobb kötelességtudattal, önzetlenül, a szent cél érdekében folytatnunk kell azt a lelki munkát, amelyet Dunabogdányban 1933. év nyarán megkezdettünk s utána a következő évben Nógrádverőcén, majd ismét Dunabogdányban oly sikerrel végeztünk.

Az idei nyári konferenciára június 26-án (szombaton) indulunk a nyugati pályaudvarról vasuton 14 óra 17 perckor és Magyarkut felté-

teles megállóhelyen szállunk le, onnan 15 perc séta a „Pihenőhöz.”

Másnap, 27-én (vasárnap) délelőtt 11 órakor lesz ünnepi istentisztelet, jó időjárás esetén künn a szabadban a két épület között, esős időjárás esetén bent a teremben. Szolgál *dr. Csiki Gábor* lelkész. Csak a felavatásra jövők vasuton jöhetnek a nyugati pályaudvarról 6 óra 17 perckor induló vonattal és Magyarkut feltételes megállóhelyen szállhatnak le, onnan pedig gyalog tizenöt perc alatt elérhetnek a „Pihenő”-höz. Visszatérni még aznap lehet az esti 15 óra 45 perckor induló vonattal. A Konferencia június 28—30 napjain, három napon át tart. Ezen a három napon a reggeli áhitat után és pedig 28-án (hétfőn) a „Család és egyház” címen *Barabás István* lelkész, 29-én (kedden) a „Család és nemzet” címen *dr. Dénes István* volt nemzetgyűlési képviselő, ügyvéd és 30-án (szerdán) „Anyá és gyermek” címen *Szokolayné Tompa Márta* tartanak előadást.

Julius 1-én a délutáni vonattal indulunk vissza Budapestre. Lakásról és ellátásról az intéző bizottság gondoskodik. A költségek részbeni fedezésére minden résztvevőtől és pedig az önálló keresettel nem bíróktól 8 P-t, keresettel bíróktól 12 P-t kérünk. Ezenkívül csak a vasuti jegy oda-vissza ára fedezendő. Remélhetőleg kedvezményes jegyet szerezhethetünk, ha a résztvevők idejében jelentkeznek és együttesen utaznak.

A fenti ünnepi és munkaprogrammon kívül rendezünk kirándulást, este tábortűzet és esős idő esetén a nagy teremben társas összejövetelt. Ezért kérünk mindenkit, hogy teljes lelki és szellemi felkészültséggel és azzal a nemes érzéssel csatlakozzék a nyári konferenciás táborhoz, hogy ne csak kapni, hanem elsősorban adni akarjon. Ne csak bíráljunk, hanem dolgozzunk és imádkozzunk is, hogy a lélek készségét a testnek erőtlensége tönkre ne tegye. Legyen velünk az evangéliumi bölcs szűzek olaja: a jóindulat, a szeretet, a munkakedv, az áldozatkészség, az összetartás, az együttérzés, mert máskülönben szétszóratunk és kő kövön nem marad se magyarságunkból, se székelységünk-ből, se kereszténységünk-ből, se unitarizmusunk-ból. Itt a tizenkettedik óra, őrten kell állnunk, hogy meg ne semmisíttessünk. Jelentkezzenek nők és férfiak korkülönbség nélkül minél előbb, de legkésőbb június hó 20-ig a Koháry-u. 2/4. II. em. lelkészi irodán akár levelezőlapon, akár telefonon (telefonszám: 1-1-74-24.)

A jelentkezőket a jelentkezés sorrendjében vesszük figyelembe.

Menjünk megpihenni, megnyugodni és az élet küzdelmeihez erőt meríteni a mi Mesterünkhöz az Ur Jézus Krisztushoz és ő megnyugtat és megerősít bennünket. *Ujváry László*

RÓVÁS

Lelki Számadás.

Magyarkuton, a Szentábrahámi Pihenőn tartottuk meg ezt a konferenciát, máj. 26—28 napjain. Mintegy 40 unitárius férfi vett részt a gyűléseken, nagyrészt lelkészeink és a budapesti egyházközség presbiterei közül. A természet szépsége megfelelő keretet adott a megnyilatkozásokhoz, melyeknek őszinte hangja s a belőlük egyházunk sorsáért kicsendülő aggodalom mélységes tiszteletet váltottak ki a jelenlevőkből.

Józan Miklós vikárius bevezető előadása, dr. br. Daniel Gábor és dr. vitéz Kozma György gondnokok beszédei, de különösen Barabás István lelkész gondolatokban gazdag és tartalmi mélységében régen nem hallott unitárius prédikációja, mindnyájunk lelkében gazdag építést végeztek.

Ez a konferencia külső és belső körülményeiben egyaránt újszerű volt egyházunk életében. Komoly lépés, rákészülés az utak munkálására, melyet a cselekedet és a tett kell, hogy kövessen. Ha tovább álmodozunk, akkor ez a megmozdulás is hiábavaló volt, a sok többi hasonlóval együtt.

Őszi számunk részére több reflexió készül, melyek a konferencián felvetett gondolatokkal kívánnak foglalkozni.

BESZÁMOLÓ

Unitárius templomi vegyeskarunk évváró dalestje.

Az Aranyosrákosi Székely Sándor Unitárius Templomi Vegyeskar 1937. május 23-án vasárnap este az Unitárius Misszió Ház gyülekezeti termében tartotta meg idei évváró dalestjét. A dalestet *Péterfy Gyula* ny. ig. tanító nyitotta meg. Megnyitójában meleg szavakkal méltatta az énekhar évi munkásságát s annak nemes célkitűzését, mely abban nyilvánul meg, hogy az egyházi zene mellett székely faji muzsikával is tüzetesen foglalkozik. A műsorban előadott székely egyvelegeket valóban szépen, színesen és kiegyenlített tónussal énekelték a dalosok. Elismerés illeti *Nagy Sándor* karnagyot, ki

hozzáértéssel választotta meg a betanult darabokat és rátermettséggel vezeti vegyeskarunkat. Dieséretet érdemelnek a kar tagjai, akik nem sajnálva a fáradságot, pontosan jártak el az énekpróbákra s szívvel-lélekkel énekeltek. Tanúságot tettek a komoly munkáról, melyet meg kell becsülnünk. Ugy látszik azonban, hogy unitárius testvéreink nem érdeklődnek eléggé e kiesiny vegyeskar munkája iránt, mert sok férőhely volt még a teremben. A vegyeskari számokon kívül *Kereki Gábor* s. lelkész adott elő Reményik Sándor verseiből. Szép magyar táncokat mutatott be *Lombárd Klárka* táneművésznő, kinek táncait lelkesen tapsolta a közönség. Az estély után a megjelentek és a vegyeskar tagjai kedvesen beszélgettek el unitárius és székely zenénk kérdéseiről.

Hinni akarjuk, hogy a jövő évben egyházunk tagjai részéről nagyobb érdeklődés fog énekkarunk munkája irányában megnyilatkozni, hiszen egyházi zenénk művelése teremti meg az „éneklő templomi gyülekezetet”, melyről minden gyűlésünkön olyan sóvárogva beszélgettünk. Adja Isten, hogy kitartásukat további eredményes munka koronázza.

Kereki Gábor.

KÖNYVEK

„A Halál szemüvegén át...”

Biró Lajos hódmezővásárhelyi lelkészünk könyve elhagyta a nyomdát és a napokban postán megérkezett minden előfizető címére. Addig is, amíg részletesen foglalkozunk könyvének ismertetésével, közöljük az alábbi sorokat, melyek kiragadott részek a könyv egyik olvasójának beküldött leveléből:

„Amikor először olvastam — felhívásán — könyvének címét, azt gondoltam, hogy valami ijesztő, rémes dolgokat tartalmazó könyv lesz. Szinte féltem előre attól a pillanattól, amikor könyvét a kezembe fogom venni... És most, mikor már végig olvastam, velem is megtörtént, ami az ön Emberével... sírtam a Halál után én is. Úgy megszerettem, azért a sok szépért, amivel a boldogabb élet felé vezetett. Úgy megnyugtató könyve. Próbát tettem magammal, hogyha ma kellene meghalnom... mit tennék? Félelem nélkül tudnék menni, mert megtudtam könyvéből, hogy ott, ahova megyünk, — szeretettel várnak és fogadnak, ha Istenben és Fiában, Jézusban, hiszünk.

De még csodálatosabb az, ahogyan felbontja a Halál az ön könyvében a mi földi életünk problémáit. A pénzkérdést, a vagyonnal való viszonyunkat... a lelkünk féltését... olyan jó volt az ön könyvének Halálával együtt utazni, menni és hallgatni okos és igaz és megnyugtató magyarázatait, jó szívét és jó szavait... Nem csoda, hogy mikor végére ér az ember és félbe kell hagyni az olvasást, mert, — sajnos — nincs tovább... és a Halál itt hagyja, egyedül, magára az Embert és az olvasót, — majdnem a kezével kap utána az

ember, hogy el ne menjen és megsíratja keservesen, hogy miért nem marad tovább vele a Halál...

Köszönöm, — Isten után — önnek is. Adja Isten, hogy sok ehhez hasonló vigasztaló könyvet írjon, az Isten után szomjazó embereknek...”

*

A munka ára kettő pengő, mely beküldhető bianco csekklapon is 19.990 számra, számlatulajdonos: Biró Lajos Hódmezővásárhely.

Olvasóink figyelmét felhívjuk ennek a munkának a megszerzésére. A mai mostoha viszonyok között a könyvkiadás hálátlan dolog, s támogassuk a szerzőt könyvének megvásárlásával nemes törekvéseiben és áldozatos munkájában.

H I R E K

Dr. Iván László lapunk szerkesztője betegszabadságáról visszatérve, újra átveszi lapunk irányítását is. Örömmel üdvözljük, s hisszük, hogy az őszi számtól kezdve a régi lelkesedéssel vezeti tovább lapunk ügyeit.

Esküvő. *Barabás Erzsike* és *Koltai Benedek* mérnök máj. 24-én tartották esküvőjüket a Koháry utcai templomban. A szép számmal egybegyűlt közönség előtt *Barabás István* lelkész meghatott hangon a lelkipásztor és az édesapa bölcs és megfontolt tanácsait adta utraivalóul a fiatal párnak. A fiatal párnak lapunk olvasói nevében is sok örömet és boldogságot kívánunk.

Józan Miklós vikárius lelkész osztálytársaival együtt ötvenéves érettségi találkozóra gyűlt össze Kolozsváron június 20-án. A volt osztálytársak között van dr. Gál Kelemen tb. igazgató Hadházy Sándor egyházi pénztárnok, Kovács Imre, Geréb Zsigmond, Pázsint Mihály ny. lelkészek.

Dr. Gelei József egyetemi nyilvános r. tanárt, szegedi leányegyházközségünk gondnokát választotta meg a Ferenc József tudományegyetem 1937/38. évi rektor professzorául. Örömmel üdvözljük tudós és buzgó unitárius hívünket annak a szegedi egyetemnek az élén, mely közvetlen utóda a menekült kolozsvárinak, melynek első rektora és protektora *Berde Aron* és *Brassai Sámuel* személyében az egyetem alapításának esztendejében unitáriusok voltak. Meleg szeretettel köszöntjük megválasztása alkalmából.

Gyermeknyaraltatásunk július hó 4-én veszi kezdetét Magyarokuton a Szentábrahádi Pihenőn. Egyházközségünk husz gyermeket nyaraltat három hétig és a vidéki szórványok és gyülekezetek is küldenek néhány gyermeket a táborozásra. Örvendünk, hogy a munka ezen a téren is kezdetét veszi. Vegyünk részt mindnyájan a július 4-én vasárnapon megtartandó Istentiszteleten, ahol gyermekeink Istenhez küldött háláadásuk után elindulnak a táborba és támogassuk Nőszövetségünk áldozatos munkáját, akik cukorral és lekvárral akarják segíteni a telep szükségleteit.

Bölöni Farkas Sándor Iparos Egyletünk június hó 27-én vasárnap a konferencia tartalma alatt tartja meg szokásos évi kirándulását Magyarokuton. Vonat reggel 6.17 órakor indul a nyugati pályaudvarról, hajó 7.30 órakor az új hajóállomástól. Vegyünk részt minél többen ezen a kiránduláson, hogy együvé tartozásunkról ezen keresztül is bizonyosságot tehesünk.

Brassai Sámuel Unitárius Ifjúsági Egyesületünk legutóbb megtartott választmányi ülésén megemlékezett **Balázs** Ferenc lelkész elhunytáról, s pár perces néma felállással áldozott emlékezetére előtt. Az egyesület elhatározta, hogy az erdélyi konferenciára menő delegátusával babérkoszorút küld sirjára és a teológiai akadémia ifjúsága által megindított emlékalapot pedig 20 pengős adományával gyarapítja a maga részéről is.

A június 7-iki keblitanácsi ülés beszámolt az idei tanév végén a hitoktatás, a gyermekistentisztelet és a templom látogatásról és egyrészt örömmel vette tudomásul a vallásos buzgóságú ifjak és gyermekek példaadó magaviseletét, de velök szemben foglalkozott azok ügyével, akik nem veszik komolyan se a válásórákat, se a gyermekistentiszteletet. Elhatározta, hogy az év elején figyelmeztetni fogja a szülőket az egyházzal szemben való kötelességükre. Örömmel vette tudomásul a keblitanács **dr. Iván** László felgyógyulását. Kívánjuk mindannyian tiszta szívvel, hogy teljes egészségben folytathassa munkáját a jövő tanévben. **Dr. Ujlaki** Géza ügyvéd hittestvérünk jogi szakmunkákat adott át könyvtárunk részére, amit a keblitanács hálás köszönettel vett tudomásul. **A férfiak konferenciáján** felmerült az egyesületek munkájának a kérdése is. Jó volna megindítani az együttműködés keresztényi munkáját. Az egyes külön működő egyesületekre szükségünk van, hiszen meg kell, hogy legyen minden társadalmi rétegnek a maga szervezete, de kívánatos, hogy a külön szervezetben egyesültek a nagyközönség elé anyagi támogatás végett való működésükben már azért is egy közös program szerint dolgozzanak, hogy a túlságosan igénybevett híveink anyagi viszonyaihoz így jobban tudnak alkalmazkodni. Ezért felszólítjuk egyleteink vezetőit, hogy a nyári szünidőben gondolkodva a kérdés felett, a jövő ősszel újra összehívandó egyletközi ülésre kész programmal jöjjenek, azzal az elhatározással, hogy egymást megértve osszák fel az egyleti munkaidő hónapjait úgy, hogy közönségünk se anyagilag, se megjelenésével ne legyen kifárasztva.

Cserkészcsapatunk június 17-én indul el ideai nyári táborába Hollókőre, Heves vm-be **Pethő** István parancsnok vezetése mellett. Isten segítse munkásságukban és cserkészüdvözlettel kívánunk nekik táborozásukra: Jó munkát!

Dunapatajon az elmúlt pünkösdünnepen megtartott Istentiszteleten résztvevő Budapestről **Kelemen** Béla egyházközségi gondnok és felesége és **Szent-Királyi** Andor presbiter, akik együtt vettek urvacsorát a gyülekezet tagjaival. Örömlüknek adtak kifejezést, hogy a fiatal gyülekezet milyen lelkesedéssel készül a templomépítésre és a munka, amit végeznek vezetők és hívek együttesen, áldozatkészségről és öntudatos unitárius buzgóságról tesz tanubizonyosságot. A fiatal nyári pásztorai **Barabás** István lelkész és **dr. Kende**csy Pál orvos-gondnok, akik öntudatos unitárius élet építése közben éneklő gyülekezetet szerveztek dunapataji híveink körében, ahol a legfiatalabb és a legöregebb az egész gyülekezet részt vesz éneklésével a vallásos buzgóság építésében.

Kecskeméten június 6-án tartottuk meg az első nyilvános vallásvizsgát, ahol tizenkét növendékünk tett vizsgát a hívek, valamint **Józan** Miklós vikárius és **Rédiger** Károly presbiter előtt. A vallásvizsgát Istentisztelet követte urvacsoraosztással egybekapcsolva, melynek során két fiatal ifjú tett bizonyosságot unitárius hitének erejéről. Az Istentiszteleten, kecskeméti híveink mellett nagykőrösi, izsáki, kiskunfélegyházi, ceglédi, bugaci és helveciai híveink közül többen résztvettek és 26 hívünk járult az Ur asztala elé. A lelkes kis sereg áldozatos pásztorá, valóban világi papja **P. Buzogány** Lajos szórványgondnokunk, — az elvégzett munkáért az elismerés elsősorban is őt illeti.

Erdély

Az „Unitárius Közlöny“ legutóbbi számában olvassuk, hogy **dr. Boros** György püspök úr hathónapos szabadságot kért az Egyházi Képviselő tanácstól, mely idő alatt **dr. Varga** Béla egyházi főjegyző helyettesíti.

„Keresztény Magvető“ c. egyházi tudományos szemlénk legutóbbi száma is gazdag és változatos tartalommal jelent meg **Vári** Albert dékán szerkesztésében. Nálunk alig húszan vannak, akik járatták egyházunk egyetlen teológiai folyóiratát. A testvéri kapcsolatok ápolására és a folyóirat ismertetésére lapunk mostani számában közöljük **Benczédi** Pál kolozsvári kollégiumi vallástanárnak ott megjelent szép ismertetését.

Zoltán Sándor, homoródszentmártoni lelkészünk az újtestamentumi szakcsoportból teológiai magántanári vizsgát tett. A háborút megelőző években tanult a német egyetemeken s néhány szép dolgozatát olvashatjuk a Keresztény Magvető háború előtti számaiban. Sajnáljuk, hogy magántanári dolgozata nem látott napvilágot. Minta tanításában az úrvacsora kérdésének kialakulásáról értekezett. Örvendünk, hogy egyre többen vannak, akik a gyakorlati munkásság mellett időt szakítanak arra, hogy nagyon is szegényes teológiai tudományos irodalmunkban is dolgozzanak.

„Unitárius Egyház“ c. lapunk változatos és gazdag tartalommal újra rendszeresen megjelenik. Ismerteti azt a munkát, amit névtelen hősök az egyetlen székelyföldi magyar főgimnázium a székelykeresztúri unitárius iskola fennmaradása érdekében évek óta szívós kitartással végeznek.

HIVATALOS RÉSZ

Siménfalván száz esztendővel ezelőtt, amikor az osztrák elnyomatás alatt szenvedett a magyarság bodrosi *Vajda István* lelkész és *Elekes György* tanító vezetésével népművelési társaságot alakítottak, mely megelőzte az összes erdélyi hasolócélú alakulatokat. Most készülnek a százéves évforduló megünneplésére. Hisszük, hogy az életakarát a mai időkben is megfelelő szervezkedéssel harcol az új uralom elnyomó törekvései ellen.

Az oxfordi konferenciára erdélyi testvéreink részéről népes küldöttség igyekszik dr. *Varga Béla* egyházi főjegyző, a konferencia egyik gyűlésének elnöke vezetésével. Dr. *Kiss Elek* és *Szent-Iványi Sándor* teol. tanárok, *Lőrinczy Dénes* tordai, *Simén Dániel* lupényi, *Ekárt Andor* csehétfalvi, *Kövári Jakab* kénosi, *Fikker János* kövendi lelkészeink, *Müller Géza* és *Türkös Sámuel* egyházi tanácsosok, akikhez csatlakoztak külföldön tanuló akadémita lelkészjelöltjeink: *Erdő János* Oxfordból, *Nagy Zoltán* Manchesterből és *Kovács Lajos* Strasbourgból, valamint az ugyancsak Angliában tanuló két nőlelkészünk: *Szánthó Vilma* és *Bedő Boriska* is.

Halottaink

Barabás Áron máv. tisztviselő életének 49. évében rövid szenvedés után elhunyt. Egyházközségünk presbitériumának évek sora óta lelkes és buzgó tagja, aki elsősorban is gyülekezeti énekünk elmélyítésének kérdésével foglalkozott. Isten adjon neki csendes nyugalmat és állítson örhelyére, családjában és a presbitériumban is olyant, aki áldozattal végzi kötelességét Istenben bízó erős hittel.

Gál Zsigmond gimnáziumi tanár, életének 51-ik évében elhunyt Rákosszentmihályon. Emlékezetét kegyelettel fogjuk megőrizni.

Lelkeszi nyugdíjalapra adakoztak a következő buzgó afiai: özv. *Gál Zsigmondné*, férje emlékére 25.— *P. Häutler György* 20— *P. Kliesch György* 15— *P. Székely Ferenc*, dr. *Tiboldy Béla* és *Gmehling Róbert* 2—2 *P. Dézsi Sándor*, *B. Páll Mária*, dr. *Pécsi Albert* és *Polgár Margit* 1—1 *P. Nyiregyházi atyafiak gyűjtése* 11— *P. Áldozócsütörtöki gyűjtés* 20 32 *P.* Összesen: 101 32 *P.* Fogadják a nemesszivü adakozók egyházunk hálás köszönetét. Példájuk szolgáljon buzdításul másoknak is. Nem adjuk föl a reményt, hogy mindenki komolyan fogja venni felhívásunkat s tehetsége szerint juttat rendes évi egyházi adója mellett valamelyes összeget erre a szent célra. Az adományokat és perselygyűjtéseket 1927. óta „**Aranykönyvünkben**” állandóan vezetjük. Legközelebb közreadom az eddig begyűlt egyéni adományok végösszegét a X. évforduló alkalmából. Sok kicsi sokra megy. Kivált, ha rajta van és rajta leend ezután is a Hívek lelki készsége mellett Istennek áldása!...

Szives üdvözlettel
Budapest, 1937. VI. 8.

Józan Miklós
lelkész-elnök
az Alap kezelője.

A Szentábrahámi Mihály pihenőre adakoztak újabban: dr. *Zsakó Andor* 10 *P.*, *Kincses László* és neje 3 *P.*, *Hegedűs István*, *Tiboldy Béla* és *Ujvári László* (juniusra) 2—2 *P.*, *Jáky Nándor* 1 *P.*, a gyermekistentiszteleti csoportok közül az V., *Koháry-u.* csoport 2 *P.*, a X., *Szt. László-téri* csoport 4 *P.*, összesen 26 *P.*, hozzáadva a május hóban közölt 133 *P.*, együttesen 159 *P.*

UNITÁRIUS ÉRTESITŐ

Felelős szerkesztő és kiadó Dr. *Iván László*.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon 1-174-24.

Előfizetési díj a negyedévenként megjelenő „*Mai Füzetek*” c. melléklettel együtt egy évre 4— pengő, amely beküldhető a 30.400 számú postatakarékpénztári folyószámlára — (csekk-tulajdonos: *Unitárius Egyházközség, Budapest*).

A lap tulajdonosa a *Budapesti Unitárius Egyházközség*. A „*Hivatalos rész*” c. rovat a Magyarországi Unitárius Egyház bármelyik szerve által beküldött hivatalos közleményt tartalmazza

XVI. évf. 6-7. sz. Budapest, 1937. jún. - júl. hó

Utánaküldés kizárva!

Uj cím: